

Rapport 2011:36

Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll

Björkebergs Klockaregård

Ny anslutning till VA

RAÄ 51
Björkeberg Klockarejorden 1:4
Björkebergs socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Björkebergs Klockaregård

Ny anslutning till VA

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Undersöknings- och dokumentationsmetod	5
Resultat och tolkning	5
Referenser	7
Tekniska uppgifter	8
Bilaga 1. Fyndlista	9

Omslagsbild: Klockaregården från Björkebergs kyrkogård påsken 2011. Bild Olle Hörfors 2011.

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

I april 2011 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll vid fastigheten Björkeberg Klockarejorden 1:4 i Björkebergs socken, Linköpings kommun. Undersökningen skedde då fastighetens VA skulle anslutas till det av kommunen nyinstallerade nätet kring Björkebergs kyrkby.

Klockaregården är placerad på exakt samma plats idag som på en geometrisk karta från 1697 (05-bbe-02 i Lantmäteriverkets arkiv). Nuvarande byggnad härstammar enligt ägaren delvis från 1700-talet. Sannantaget grävdes 70 löpmeter med 1,4 m breda schakt fördelat på två huvudgrenar som strålade samman i den lägre liggande delen av tomten. I schakt 2 mellan bostadshuset och uthuset påträffades ett mindre parti av en stensläggning, sannolikt en gårdsläggning. Denna kunde dateras till 16- eller 1700-tal med hjälp av de fynd av BII:4 keramik och kritpipor som påträffades ovanpå denna.

I övrigt påträffades mellan 0,4 och 0,7 m tjocka mat- och trädgårdsjordslager ovanpå den orörda marken. Lagren innehöll enstaka fynd av tegelkross, animalieben och BII:4 keramik. Ingenting tydde på att en mer central del av bytomten kommit att beröras.

Olle Hörfors
antikvarie

Inledning

I april 2011 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll vid fastigheten Björkeberg Klockarejorden 1:4 i Björkebergs socken, Linköpings kommun. Undersökningen skedde då fastighetens VA skulle anslutas till det av kommunen nyinstallerade nätet kring Björkebergs kyrkby. Uppdragsgivare var fastighetsägaren Hans Pettersson, Björkebergs Klockaregård. För kostnaden svarade Länsstyrelsen i Östergötland. Projektansvarig var antikvarie Olle Hörfors, Östergötlands museum.

Områdesbeskrivning

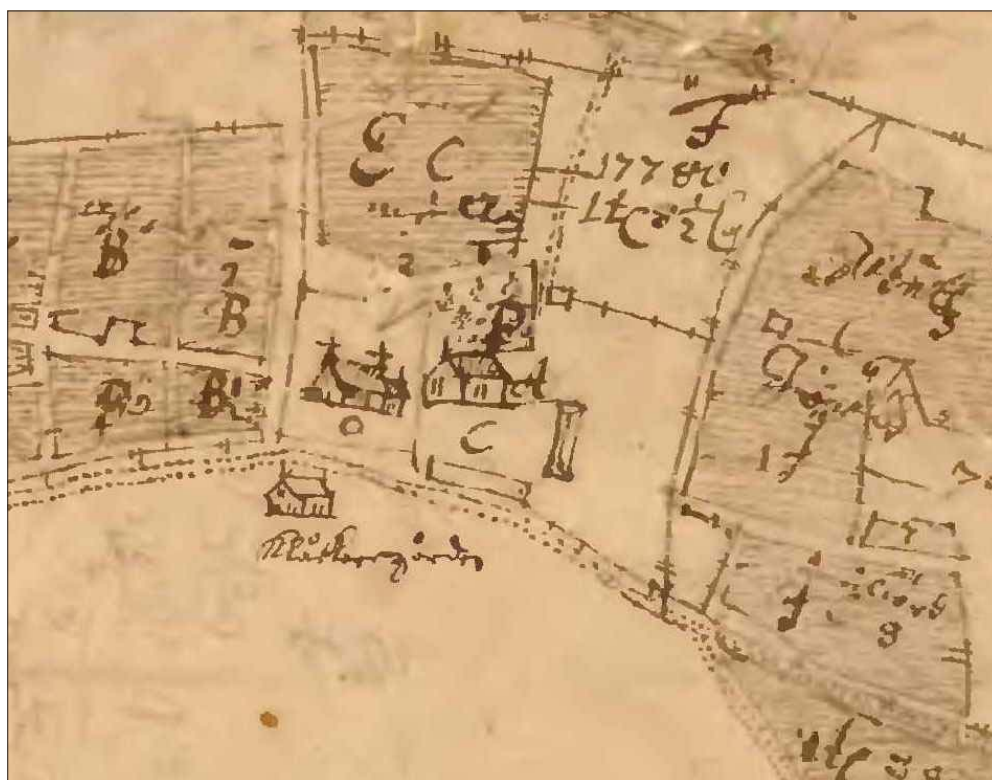
Björkeberg ligger inom en fornminnesrik trakt av den östgötska slättbygden, ca 2 mil nordväst om Linköping. Själva kyrkan är daterad till senare delen av 1100-talet och består av långhus, kor och absid. I kyrkan finns medeltida runinskrifter och kyrkmålningar från 12- och 1400-talen. Kyrkan och dess kyrkoherde omnämns första gången 1350 i samband med att han är vittne till en jordaffär "Domini haquini, in byrkebergh curati" eller herr Hakvin kyrkoherde i Björkeberg (1350 14/8 sofi.se/SDHK 8023). I brevet testamenterar Daniel Ragnvaldsson en mängd gods till olika kyrkliga institutioner, bland annat

Linköpings domkyrka och franciskanerna i Söderköping, men också till enskilda kyrkor, bland dem Björkeberg. Flera stora gravfält från järnålder (RAÄ 16, 17 och 19 mfl) finns på de fåtal höjdsträckningar som löper över det annars huvudsakligen helt uppodlade landskapet. Sydost och söder om kyrkbyn finns stensträngsområden och enstaka stensättningar (RAÄ 5, 7, 8, 21 och 47 mfl). Ytterligare lokaler med enstaka förhistoriska gravar i närområdet finns registrerade som RAÄ 24, 40, 46 och 48.

Endast ett fåtal arkeologiska undersökningar har tidigare berört socknen. 2002 framkom lämningar av Björkebergs kyrkbys medeltida by (RAÄ 51) i samband med grävning för VA-ledningar (Feldt 2002). Sommaren 2010 grävdes för nytt VA i anslutning till kyrkbyn varvid boplatslämningar från förromersk och romersk järnålder framkom (Hörfors 2010). Kyrkan och kyrkogården har också inventerats ur kulturhistorisk synpunkt (Löfgren-Ek 2003).

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att fastställa huruvida fast fornlämning skulle beröras av den planerade exploateringen. Lämningar som påträffades vid förundersökningen avsågs att dokumenteras avseende

Figur 3. På arealavmätningen från 1697 handling (05-bbe-02 i Lantmäteriverkets arkiv) ligger "Klockaregården" i samma läge som dagens Klockaregård, söder om kyrkan. Kartan är kraftigt beskuren.

karaktär och utbredning och om det inom ramen för arbetet var möjligt även dateras.

Förundersökningens resultat var avsett att vid eventuell framtida exploatering ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete. Förundersökningen skulle även ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en eventuell exploatering.

Undersöknings- och dokumentationsmetod

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning. Den fasta fornlämning som påträffades dokumenterades med inmätning, handritning och fotografering.

Resultat och tolkning

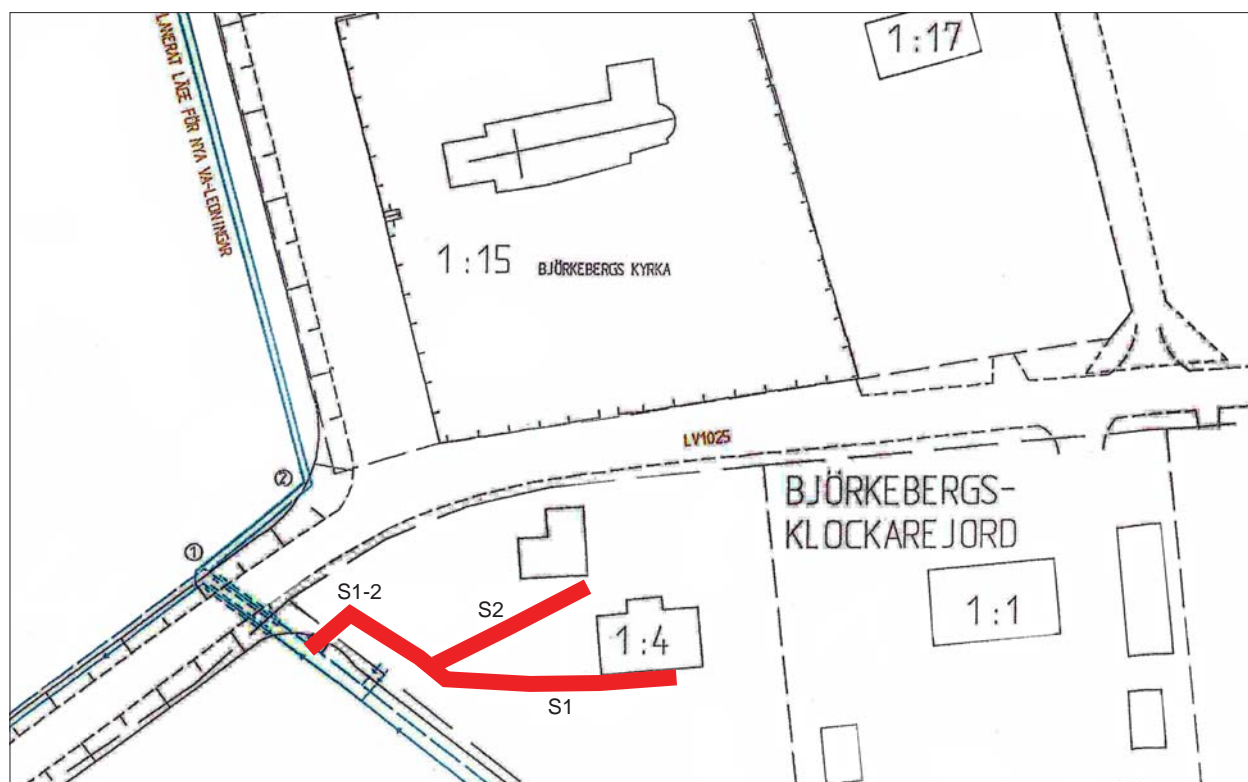
Det har kunnat konstateras att Klockaregården på 1697-års arealavmätning (05-bbe-02 i Lantmäteriverkets arkiv) låg i mer eller mindre exakt samma läge som dagens Klockaregård. Detta med reservation för hur exakt den

historiska kartan kan anses vara vad gäller den mer skissartade placeringen av huset.

Det schakt som grävdes omfattade två grenar. Den ena, schakt 1, med start i ett äldre VA-schakt bakom eller söder om huvudbyggnaden, grävdes rakt västerut fram till anslutningen med schakt 2. Schakt 2 grävdes från en punkt mellan huvudbyggnaden och det norr om detta liggande uthuset mot VSV fram till anslutningspunkten. Från anslutningen grävdes det gemensamma schaktet mot NV och sedan i en krök ut till tomtgränsen. Schakt 1 var 30 m långt, schakt 2 var 20 m och det gemensamma schakt 1-2 var 40 m långt. Schakten grävdes i ett första skede ned till matjordsbotten, vilken varierade mellan 0,3 och 0,8 meters tjocklek. Matjordslagret tenderade att bli mäktigare mot väster och tunnare uppe vid själva husen.

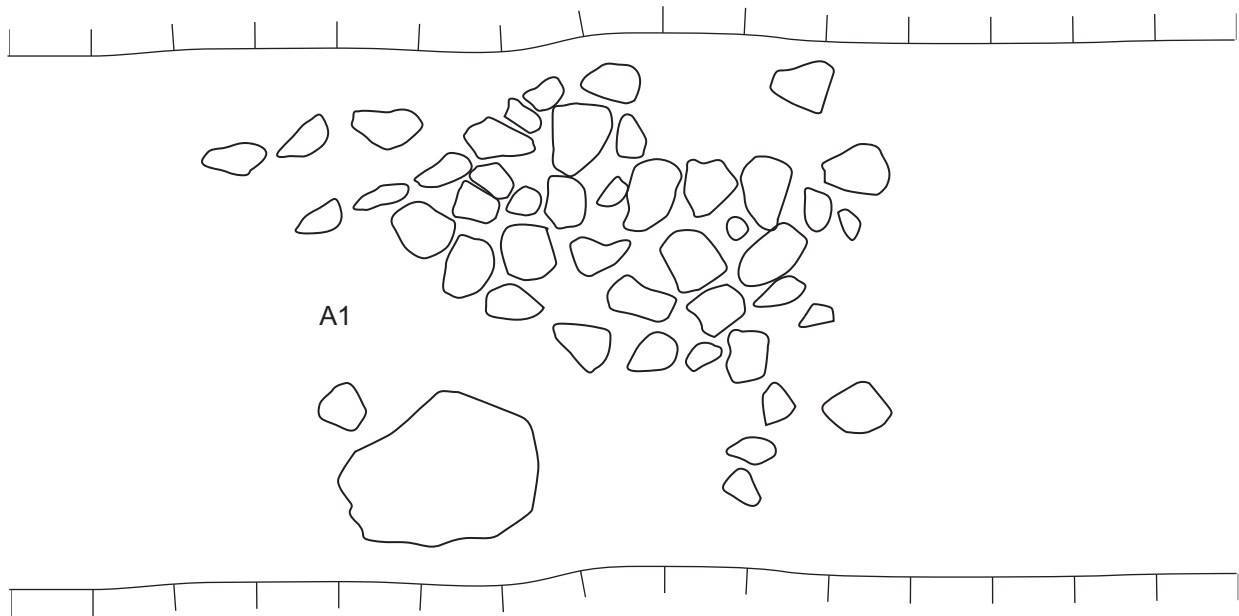
I både schakt 1 och 2 påträffades enstaka lösfynd av animalieben och BII:4/CII keramik i matjordslagret. Fynden var dock fåtaliga och det begränsade antal som påträffades samlades in. I de sammanslagna schaktet 1-2 påträffades inga fynd.

I schakt 2 påträffades den enda anläggning som framkom, A1. Denna uppträdde 0,3 m under marknivå och bestod av en fragmentariskt bevarade stenläggning av knytvävsstor sten. Enstaka större sten ingick också. Nedtrampade i stenläggningen framkom yngre rödgod-

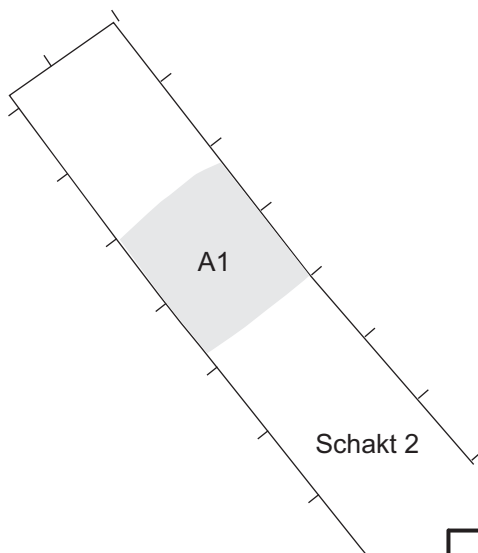
Figur 4. Schaktplan skala 1:1 000

Schakt 2

Bostadshus

Uthus

Björkeberg Klockarejorden 1:4
Björkebergs socken
Linköpings kommun, Ög
RAÄ 51
Planritning
Skala 1:20 och 1:100
Dnr 553/10
2011-04-26 Olle Hörfors
Renritning Johan Levin

Figur 6. Sten/gårdsläggning, A1. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

skeramik med klarglasyr och vitlersdekor, ett skaft till en kritpipa, animalieben samt en avbruten kniv. Fynden pekade på en datering till 1600-tal med marginal åt båda hållen. Anläggningen är därmed med all sannolikhet samtida med den gårdsanläggning som syns på 1697 års arealavmätning. Anläggningen kan tolkas som resterna av en gårdsläggning från denna tid.

I övrigt framkom ingenting av arkeologiskt intresse och inga fortsatta arkeologiska åtgärder rekommenderas heller.

Referenser

Feldt A-C. 2002. Kabelplöjning i Björkebergs medeltida bytomt. Antikvarisk kontroll. Björkeberg 1:1. Björkebergs socken. Linköpings kommun. Östergötlands län. Rapport ÖLM 2002:35.

Hörfors O. 2010. VA vid Björkebergs kyrkby. Arkeologisk förundersökning. RAÅ 51, ÖLM 1 och ÖLM 2. Björkeberg 1:1, 1:2, 1:3, 1:4 1:17 och 1:21, Björkebergs socken, Linköpings kommun, Östergötland. Rapport ÖLM 2010:85

Löfgren-Ek A. 2002. Björkebergs kyrkogård. Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering. Björkebergs församling. Linköpings kommun, Linköpings stift. Östergötlands län.

Digitala arkiv

Lantmäteriverkets hemsida. www.lantmateriet.se

Riksarkivets hemsida. www.riksarkivet.se

Fornminnesregistret FMIS. www.fmis.raa.se

Akt från Lantmäteriverkets arkiv i Linköping

05-bbe-2 Geometrisk avmätning över Björkebergs by, Björkebergs sn upprättad 1697

Tekniska uppgifter

Område	Björkebergs kyrkby
Fastighetsbeteckning	Björkeberg klockarejorden 1:4
Socken	Björkeberg
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	RAÅ 51
Ekonomiskt artblad	085 55 (8F5f Björkeberg) 085 65 (8F6f Flistad)
Koordinater	Mittkoordinat X-6481277 Y-1476017
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning
---------------------	---

Lst dnr:	431-4897-10
Remissdatum	2010-11-26
Handläggare	Magnus Johansson
Beslutsdatum	2011-01-25

ÖLM dnr	553/10
Projektnummer	531201
Projektledare	Olle Hörfors
Fältarbets tid	2011-04-26

Uppdragsgivare	Hans Petersson
Kostnadsansvarig:	Länsstyrelsen Östergötland

Fyndnummer	ÖLM C:4560:1-9
Foto/filmnummer	Digitala bilder
Analys	-

Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:36 © Östergötlands museum

Bilaga 1. Fyndlista

ÖLM C4560										
Nr	Schakt	Lager	Beteckning	Sakord	Material	Ant	Fr	Vikt	Mått	Kommentar
1	1	Ploglager		Kärl	BII:3	1	F	2,9		
2	1	Ploglager		Kärl	Fajans	1	F	4,1	4	Vitt gods
3	2	Ploglager		Kärl	CII	1	F	6,2	3	Gräddvitt gods, del av öra och buk
4	2	A1	På anl	Kniv	Järn	1	D	9,8		Spets av avbruten kniv
5	2	A1	På anl	Kärl	BII:4	1	F	1,0		Klarglasyr, spjälkat
6	2	A1	På anl	Kärl	BII:4	2	F	3,3		Klarglasyr, spjälkade
7	2	A1	På anl	Kärl	BII:4	4	F	14,8		Vitlersdekor, fat
8	2	A1	På anl	Kritpipa	Kritlera	1	F	3,2		Skaft
9	2	A1	På anl	Animalieben	Ben, obränt	4	F	6,9		

I april 2011 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll vid fastigheten Björkeberg Klockarejorden 1:4 i Björkebergs socken, Linköpings kommun. Undersökningen skedde då fastighetens VA skulle anslutas till det av kommunen nyinstallerade nätet kring Björkebergs kyrkby.

Klockaregården är placerad på exakt samma plats idag som på en geometrisk karta från 1697 (05-bbe-02 i Lantmäteriverkets arkiv). Nuvarande byggnad härstammar enligt ägaren delvis från 1700-talet. Sammantaget grävdes 70 löpmeter med 1,4 m breda schakt fördelat på två huvudgrenar som strålade samman i den lägre liggande delen av tomten. I schakt 2 mellan bostadshuset och uthuset påträffades ett mindre parti av en stenläggning, sannolikt en gårdsläggning. Denna kunde dateras till 16- eller 1700-tal med hjälp av de fynd av BII:4 keramik och kritpipor som påträffades ovanpå denna.

I övrigt påträffades mellan 0,4 och 0,7 m tjocka mat- och trädgårdsjordslager ovanpå den orörda marken. Lagren innehöll enstaka fynd av tegelkross, animalieben och BII:4 keramik. Ingenting tydde på att en mer central del av bytomten kommit att beröras.